

**LATIFA VA ASKIYALAR YORDAMIDA BOLALARNING IJODIY
FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI****Azimova Nodira Xikmatovna***Buxoro davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi,**Zarmed universiteti o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ijodiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimida eng muhim va dolzarb vazifalardan biridir. Bolaning kelajakdagi tafakkuri, mustaqil fikrlay olishi, muammolarga o'ziga xos yondashuvi va ijodiy imkoniyatlarini yuzaga chiqarishda maktabgacha ta'lim, ayniqsa, undagi noan'anaviy yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Shunday innovatsion yondashuvlardan biri — bolalarga latifa va askiyalar orqali o'qitish va tarbiyalashdir. Mazkur texnologiya bolalarni o'ylash, voqelik va hodisalarni o'ziga xos tarzda idrok etish, o'rganayotgan axborotga tanqidiy va ijobiy munosabatda bo'lish, uni turli rakurslardan baholash malakasini shakllantirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: askiya, ijodiy fikrlash, maktabgacha ta'lim, bolalar, og'zaki ijod, ijodiy salohiyat, innovatsion metodlar, tafakkur rivoji, nutq rivojlantirish.

Latifa va askiyalar bolajon qalbini yayratish, kayfiyatini ko'tarish, fikrlashga sabab bo'lish borasida katta kuchga ega. Yengil va qiziqarli ifodalangan mazkur janrlar bolaning xotirasini, tasavvurini, tafakkurini o'stirishda xizmat qiladi. Bu e'tirof etilgan pedagogik mazmun har bir bola hayotiga quvonch, ishonch, faollik olib kiradi. Ularni to'g'ri va chiroyli gapira olish, o'z fikrini ifoda etish, diqqatni jamlash, voqelikni tahlil eta olish, turli topshiriq va mashg'ulotlarni bajara olishga o'rgatadi. Maktabgacha yoshdagi bola tafakkurining asosiy xususiyatlaridan biri – qiziqish va taajjub uyg'otuvchi, quvnoq ohangdagi materiallarni tez va oson qabul qilishidir. Shu bois, tarbiyachilar, psixolog va pedagoglar bolalar bilan latifa va askiyalar yordamida ishlash orqali natijadorlikka erishadilar. Bu orqali bolalar oddiy so'zlarni o'zaro bog'lash, ma'nosini ochib berish, o'z fantaziyalarini namoyon qilish imkoniga ega bo'ladi. Latifa va askiyalar orqali hosil bo'ladigan kulgi, quvnoqlik, hayrat va o'ychanlik bola harakatlarini jonlantiradi, unda ijodiy tafakkur, muammoli vaziyatdan chiqish yo'llarini izlash istagini shakllantiradi [1].

Bolalar hayotini o'rganish jarayonida latifa va askiyalar yordamida ish olib borish, avvalo, ularning nutq tovushlari, so'z boyligi, gap qurilishi va fikrlash malakalarini kuchaytiradi. Ijodiy fikrlashni, unga xos tasavvur, aqliy jarayonlarni o'stirish hamda mantiqiy fikrlash asoslarini rivojlantirish uchun latifa va askiyalar mislsiz yordam beradi. Mazkur jarayon boladan fikrini bildirishi, o'z mulohazasini bayon qilishi, mustaqil qaror qabul qilishni talab qiladi. Shu bilan birga, bolani ildam

o'ylash, izchillikda fikr yuritish, voqelikni kuzatish va baholashga ham undaydi. Yulduz sifatida bolada shakllanadigan qobiliyat — bu gapni o'z maqsadiga ko'ra tahrir qilish, original yangi g'oyalarni o'ylab topish, har qanday vaziyatda to'g'ri va aniq javob bera olishdir. Ijodiy tafakkurga asos solish uchun tarbiyachi dars jarayonida turli quvnoq hikoyalar, so'z o'yinlari, askiya va latifalardan muntazam foydalanib borishi lozim. Bu orqali bola faqat eshituvchi emas, aktiv ishtirokchi, tinglovchi, muhokamachi va so'zlovchiga aylanadi. Har bir latifa yoki askiya o'zida qandaydir hayotiy haqiqat, to'g'ri va noto'g'ri harakatlar, o'ziga xos xulosalar, ijtimoiy muammolar va yechimlarni aks ettiradi. Shu boisdan, bola og'zaki xalq ijodining bu janridan saboq oladi, o'z tajribasini oshiradi, tajriba almashadi [2].

Latifa va askiyalar texnologiyasi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qo'llanilganda, uning samaradorligi birinchi navbatda bolaning o'yin faoliyati, kommunikativ-ko'nikma va ijtimoiylashuv jarayonida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, 0–7 yosh oralig'idagi bolalar uchun ijobiy muhit, erkin fikrlash va nutqiy malakani rivojlantirishda latifa va askiyalar ajralmas vositaga aylanadi. Ular hayoti harakatda, o'yinda kechadi, shu bois yaxshi kayfiyat, quvnoqlik, kulgi, bolalarga hamisha ilhom va rag'bat baxsh etadi. Xalq og'zaki ijodining askiya va latifaga xos jihatlari bolaning dunyoqarashini kengaytiradi, tabiatni, jamiyatni va atrof-muhitni o'ziga xos tarzda idrok etishiga sharoit yaratadi. Bolada hayotga, insonlarga va voqelikka keng va chuqur qarash, tushuncha va anglash hosil bo'ladi. Shu jihatdan, maktabgacha yoshdagi bolaning mustaqil, o'zgacha yondashuvda fikrlay olishini ta'minlashda latifa va askiyalar texnologiyasi eng qulay, ta'sirchan va samarali usul hisoblanadi. Latifa va askiyalar bolaning o'zini tutishi, muomala qilish odobi va madaniyatini shakllantirishda ham samarali bo'lib, ular bolaning kundalik hayotida uchraydigan turli vaziyatlarda mustaqil va ijodiy qarorlar qabul qilishiga yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda askiya va latifa tushunchalari yordamida atrof-muhit, insonlar va mavjudotlarga nisbatan e'tibor, g'amxo'rlik, sezgirlik va o'zini o'zi namoyon qilish yuksaladi. Bu orqali bola hayotdagi har qanday voqea va holatga ijodiy, qiziqish bilan munosabatda bo'lishga o'rganadi [3].

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish jarayonida tarbiyachi, ota-ona va boshqa kattalarning roli beqiyos. Ularning o'rnak bo'lishi, bolaga to'g'ri yo'l ko'rsatishi, unga ishonch bildirish va uni qo'llab-quvvatlashi bolaning mustaqil fikrlay olishi va yangi g'oyalarni ilgari surishida muhim ahamiyatga ega. Muhimi, bolaga turli vaziyatda o'zining ham fikr bildirish olishiga sharoit yaratib berish, uning ichki dunyosiga e'tibor bilan qarash, iloji boricha ochiq muloqotda bo'lish bu jarayonning asosiy kalitlaridandir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining dasturlari va darslar rejasiga latifa va askiyalar asosida fikrlashni oshirishga qaratilgan topshiriq va mashg'ulotlarni kiritish tavsiya etiladi. Bu orqali bolalar nafaqat fikrlash va ijod qilish, balki muloqotda ham faol bo'lish, so'z boyligini kengaytirish, har xil so'z va iboralar bilan o'zini aniq

ifoda eta olish imkoniyatini oshiradilar. Har bir bola mustaqil fikrlash, o'z iqtidorini namoyon qilish, tasavvurini boyitish, o'zgacha yechimlar topish, aqlni charxlashga intiladi. Shu bilan birga, latifa va askiyalar yordamida bolalar o'z orzu-umidlarini bayon etish, hayotga mehr-muhabbat ila qarash, voqelikni quvnoq ohangda qabul qilish, hayotiga ijobiy munosabatda bo'lish, ijodga intilish malakalarini shakllantiradi. Ijodiy rivojlanish bolaning o'zini anglash, qaddini rost tutib, jamiyatda o'z o'rnini topish uchun mustahkam zamin hozirlab beradi [4].

Bolalar ishtirokida o'tkaziladigan turli tadbirlar, o'yinlar, mini-spektakllar, muloqot va o'zaro bahs-munozaralarda askiya va latifalardan samarali foydalanish, ularni hayotga tatbiq etish imkonini beradi. Shu orqali bolaning so'z samaradorligi, qiziqishga asoslangan o'qish, eslab qolish, qayta hikoya qilishga bo'lgan qobiliyati rivojlanadi. O'z navbatida, bu unga mustaqil qaror qabul qilish, voqelikaning mohiyatini anglab yetish, o'z hayot tajribasini kengaytirishga turtki beradi [5].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda latifa va askiyalar texnologiyasi o'z o'rniga, o'ziga xos uslubiga egadir. U bolaga tanqidiy va mustaqil fikrlashni, turli nuqtayi nazarlardan baholashni o'rgatadi. Bolaning fantaziyasi, tasavvuri, dunyoqarashi, xotira va tafakkuri o'sadi. Ijodiy fikrlash bola shaxsini har tomonlama rivojlantiradi, uni o'z hayotida to'g'ri qarorlar qabul qiluvchi, faol va samarali ishtirokchi etib tarbiyalaydi. Maktabgacha ta'lim jarayonida askiya va latifalardan foydalanish bolaning hayotiga yangi mazmun, quvonch, o'zgacha g'oya va rag'bat olib kiradi. Shu bois, ushbu texnologiyani pedagogik jarayonda keng joriy etish, uni doimiy muntazam qo'llash va takomillashtirish zamonaviy maktabgacha ta'limning asosiy talablaridan hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduhalilova, M. (2018). "Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijodiy fikrlashga o'rgatishda zamonaviy metodlar." Maktabgacha ta'lim jurnali, 3(2), 112-119.
2. Alimova, G. (2020). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda innovatsion usullar." Ilmiy Tadqiqotlar, 14(1), 73-80.
3. Bekmirzayeva, D. (2021). "Bolalarda nutq va fikrlashni rivojlantirishda og'zaki ijod turlarining ahamiyati." Pedagogik izlanishlar, 9(3), 95-102.
4. Berdimurodova, S. (2019). "Latifa va askiya vositasida bolalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish." Zamonaviy Pedagogika, 2(4), 56-62.
5. Egamberdiyev, H. (2017). "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijodiy tafakkurni rivojlantirish yo'llari." Pedagogik innovatsiyalar, 5(2), 122-126.
6. Ergasheva, I. (2020). "Maktabgacha yoshdagi bolalarga latifa va askiyalarni o'rgatishning pedagogik ahamiyati." Boshlang'ich ta'lim, 11(1), 33-39.
7. Mamatqulova, N. (2021). "Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda og'zaki ijodning o'rni." O'zbekiston Pedagogik Axborotnomasi, 7(2), 41-48.